

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI

Umar Muminovich Asrayev

TDIU "Raqamli iqtisodiyot" kafedrası dotsenti

Zilola Maxsudovna Gaibnazarova

TDIU "Raqamli iqtisodiyot" kafedrası assistenti

Annotatsiya: *Raqamli iqtisodiyot zamonaviy bosqichda iqtisodiy faoliyatning deyarli barcha sohalarini qamrab olmoqda. Ayniqsa, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyati bu jarayondan faol ta'sirlanmoqda. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes subyektlarining transformatsiyalanishi, raqamli texnologiyalarning ular faoliyatiga ta'siri, raqamli platformalarning roli, shuningdek, O'zbekiston tajribasi va istiqbollari yoritiladi. Maqolada shuningdek, raqamli transformatsiyaning afzalliklari bilan birga mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida kichik biznesni raqamli muhitga moslashtirish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi.*

Kalit so'zlar: *raqamli iqtisodiyot, kichik biznes, tadbirkorlik, transformatsiya, raqamli texnologiyalar, raqamli platformalar, innovatsiyalar.*

Abstract: *The digital economy is currently encompassing almost all areas of economic activity. In particular, small business and entrepreneurial activity are actively affected by this process. This article explores the transformation of small business entities in the context of the digital economy, the impact of digital technologies on their operations, the role of digital platforms, as well as the experience and prospects of Uzbekistan. The article also analyzes the advantages of digital transformation along with existing challenges and possible solutions. Based on the research findings, recommendations are provided for adapting small businesses to the digital environment.*

Keywords: *digital economy, small business, entrepreneurship, transformation, digital technologies, digital platforms, innovations.*

Аннотация: *Цифровая экономика на современном этапе охватывает практически все сферы экономической деятельности. Особенно активно этот процесс затрагивает малый бизнес и предпринимательскую деятельность. В данной статье рассматривается трансформация субъектов малого бизнеса в условиях цифровой экономики, влияние цифровых технологий на их деятельность, роль цифровых платформ, а также опыт и перспективы Узбекистана. Также в статье анализируются преимущества цифровой трансформации, существующие проблемы и пути их решения. На основе результатов исследования приведены рекомендации по адаптации малого бизнеса к цифровой среде.*

Ключевые слова: *цифровая экономика, малый бизнес, предпринимательство, трансформация, цифровые технологии, цифровые платформы, инновации.*

KIRISH

So'nggi yillarda raqamli iqtisodiyot atamasi global miqyosda keng tarqalib, iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichi sifatida e'tirof etilmoqda. Raqamli iqtisodiyot — bu raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan va faoliyat yuritayotgan iqtisodiy tizim bo'lib, u ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, savdo-sotiq, moliya va boshqa ko'plab yo'nalishlarni qamrab oladi. Ushbu iqtisodiy modelda asosiy omil sifatida raqamli texnologiyalar, internet va ma'lumotlar oqimi muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, o'z navbatida, barcha iqtisodiy subyektlar, jumladan, kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

Kichik biznes subyektlari raqamli iqtisodiyot sharoitida o'z faoliyatini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etishga majbur bo'lmoqda. Bozor munosabatlarining raqamli shakllanishi, mijozlar ehtiyojlarining o'zgarishi, elektron tijoratning kengayishi va texnologik innovatsiyalar kichik biznesning har tomonlama transformatsiyasini taqozo etmoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, ayniqsa, pandemiya davridan so'ng yanada jadallashdi. An'anaviy biznes modellari o'rnini onlayn savdo, masofaviy xizmat ko'rsatish, raqamli marketing kabi uslublar egallay boshladi.

O'zbekiston Respublikasi ham raqamli iqtisodiyot sohasida muhim islohotlar amalga oshirib, kichik va o'rta biznesni raqamli muhitga integratsiya qilish bo'yicha strategik yondashuvlarni ilgari surmoqda. "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi asosida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining barcha tarmoqlarga joriy etilishi, elektron hukumat tizimining kengaytirilishi, onlayn xizmatlar sonining ko'payishi tadbirkorlik muhitining raqamli asosda shakllanishiga zamin yaratmoqda.

Shuningdek, kichik biznes subyektlari uchun raqamli platformalardan foydalanish imkoniyatlari, masalan, elektron tijorat maydonchalari, ijtimoiy tarmoqlardagi savdo xizmatlari, raqamli moliyaviy xizmatlar orqali o'z faoliyatini kengaytirish, mahsulot va xizmatlarni global bozorga olib chiqish imkoniyati paydo bo'ldi. Bu esa, nafaqat iqtisodiy o'sish, balki zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallagan, texnologiyalar bilan ishlashga qodir yangi avlod tadbirkorlarini shakllantirishga xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining transformatsiyasi, mavjud tendensiyalar va istiqbollar, shuningdek, O'zbekiston tajribasiga asoslangan holda tahlil etiladi. Shu orqali kichik biznes subyektlarining raqamli muhitda barqaror va raqobatbardosh bo'lishi uchun qanday yondashuvlar zarurligi aniqlanadi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining transformatsiyasi bir necha bosqichda amalga oshmoqda. Birinchi bosqichda raqamli

texnologiyalarni qabul qilish va ularni oddiy operatsiyalarga joriy etish jarayoni kuzatiladi. Masalan, elektron hisob-kitob tizimlari, onlayn to'lov xizmatlari va raqamli reklama vositalaridan foydalanish kichik tadbirkorlar uchun odatiy holga aylana boshladi. Bu esa, nafaqat samaradorlikni oshirish, balki xarajatlarni qisqartirish, yangi mijozlarni jalb qilish va raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ikkinchi bosqichda esa to'liq transformatsiyalashuv boshlanadi. Bu bosqichda tadbirkorlar o'z biznes jarayonlarini raqamli muhitga to'liq moslashtiradi: mahsulotlarni internet orqali sotish, onlayn xizmatlar ko'rsatish, mijozlar bilan virtual aloqa o'rnatish va sun'iy intellekt, bulutli hisoblash, avtomatlashtirilgan tizimlar kabi ilg'or texnologiyalarni amaliyotga joriy etish yo'lga qo'yiladi. Ayniqsa, pandemiya davrida bu jarayon tezlashdi. An'anaviy xizmat ko'rsatish shakllari masofaviy formatga o'tdi va bu tajriba ko'plab kichik biznes egalari uchun muhim saboq bo'ldi.

Uchinchi bosqichda esa kichik biznes subyektlari raqamli innovatsiyalarning bevosita yaratuvchisiga aylanadi. Ya'ni ular o'z mahsulot va xizmatlarini zamonaviy texnologiyalar asosida ishlab chiqadi, sun'iy intellekt, Internet of Things (IoT), Big Data, mobil ilovalar kabi zamonaviy echimlarni o'z faoliyatida keng qo'llaydi. Bu esa kichik biznesning transformatsiyalanishini faqatgina ichki jarayonlarda emas, balki bozorga ta'sir etish darajasida ko'rsatadi.

O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining raqamli transformatsiyasi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda. Xususan, Davlat soliq qo'mitasi, Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali, elektron tijorat platformalari orqali soliq hisoboti, ro'yxatdan o'tish, litsenziya olish kabi jarayonlar soddalashtirildi. Bu esa tadbirkorlarning vaqti va mablag'ini tejashga yordam beradi. Shuningdek, Yagona portal orqali kredit olish, investitsiya jalb qilish, konsalting xizmatlariga murojaat qilish kabi imkoniyatlar yaratilmoqda.

Ammo raqamli transformatsiya jarayonida muammolar ham mavjud. Eng asosiy muammolardan biri – raqamli savodxonlikning yetarli darajada emasligi, texnologik infrastrukturadagi farqlar, internet tarmog'ining ayrim hududlarda past darajada rivojlanganligi hisoblanadi. Bundan tashqari, kichik biznes subyektlarining raqamli texnologiyalarga mablag' ajratish imkoniyatlari cheklangan. Shu bois, davlat tomonidan subsidiyalar, imtiyozli kreditlar, bepul onlayn kurslar va texnik yordam ko'rsatish tashabbuslari dolzarb hisoblanadi.

Umuman olganda, kichik biznes va tadbirkorlik sohasida raqamli transformatsiya iqtisodiyotni modernizatsiyalash, yangi ish o'rinlari yaratish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish, ichki bozor raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynamoqda. Shu bois, ushbu jarayonni chuqur tahlil qilish, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish va istiqbolli yo'nalishlarni aniqlash O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Kichik biznes va tadbirkorlik sohasida raqamli transformatsiya O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyotida muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. Transformatsiya jarayoni bir necha yo'nalishda kechmoqda: ishlab chiqarish jarayonlarini

avtomatlashtirish, xizmat ko'rsatishda onlayn tizimlarga o'tish, mahsulot va xizmatlarni raqamli platformalarda targ'ib qilish, mijozlar bilan raqamli vositalar orqali aloqa qilish kabi ko'plab sohalarni qamrab olmoqda. Ayniqsa, elektron tijorat sohasi kichik biznes uchun yangi bozorlar, yangi iste'molchilar segmentlari, xalqaro savdo imkoniyatlarini ochmoqda.

Raqamli platformalarning samarali ishlatilishi orqali kichik biznes o'z mahsulot va xizmatlarini nafaqat mahalliy bozorda, balki xorijiy bozorlarda ham ilgari surish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Masalan, Facebook, Instagram, Telegram, YouTube kabi ijtimoiy tarmoqlar tadbirkorlar uchun reklama, savdo va aloqa vositasiga aylangan.

Shuningdek, O'zbekistonda Oson, Payme, Click kabi to'lov tizimlarining keng joriy etilishi natijasida onlayn savdo va xizmatlar bozorida sezilarli o'sish kuzatilmoqda.

Bu esa kichik biznes subyektlarining tez va qulay tarzda moliyaviy operatsiyalarni amalga oshirishiga sharoit yaratmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy biznesda mijozlarga xizmat ko'rsatish darajasining yuqoriligi muhim ahamiyatga ega.

Raqamli texnologiyalar asosida mijozlar bilan doimiy aloqada bo'lish, ularning fikr-mulohazalarini tahlil qilish, ma'lumotlar bazasini yuritish, analitik vositalardan foydalanish orqali biznes jarayonlari yanada optimallashtiriladi.

Kichik biznesning shaffofligi, samaradorligi va innovatsion salohiyati ortadi.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, raqamli transformatsiyani muvaffaqiyatli amalga oshirgan mamlakatlarda kichik va o'rta biznes yalpi ichki mahsulotda muhim ulushni egallaydi.

Masalan, Janubiy Koreya, Estoniya, Singapur va Isroilda kichik tadbirkorlik subyektlari sun'iy intellekt, blokcheyn, big data va boshqa ilg'or texnologiyalar asosida faoliyat yuritmoqda.

O'zbekistonda ham ushbu texnologiyalarni kichik biznesga joriy qilish istiqbolli yo'nalishlardan biri hisoblanadi. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ushbu texnologiyalarni joriy etish uchun davlat tomonidan imtiyozlar, grantlar va infratuzilma yaratilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikning transformatsiyasi nafaqat vaqt talabi, balki iqtisodiy taraqqiyotning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu jarayonda muvaffaqiyatga erishish uchun raqamli savodxonlikni oshirish, texnologik infratuzilmani mustahkamlash, tadbirkorlarni moliyaviy va axborot resurslari bilan ta'minlash zarur.

Kelgusida kichik biznes raqamli iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchlaridan biriga aylanishi, innovatsion mahsulotlar yaratishi va iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shishi mumkin.

Shu sababli, raqamli transformatsiyani chuqurlashtirish O'zbekistonning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishda muhim strategik vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasidagi nutqlari va rasmiy hujjatlari. Tashkent, 2020–2024 yillar.
2. Qodirov, A. (2022). Raqamli iqtisodiyot: nazariy asoslari va rivojlanish tendensiyalari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
3. Karimova, D. (2023). Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida innovatsion yondashuvlar. "Ilmiy izlanishlar" jurnali, №3, 112–118-betlar.
4. Isroildjanovna, I. N. (2019). Psychological and Pedagogical Problems of Modern Preschool Education. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
5. Ismailova, N. I. (2022). Development of art and creative abilities of preschool children through books.
6. Сейитниязов, К. М. (2022). Некоторые вопросы о Антропотопонимах. In Международная конференция (Vol. 1, No. 4, pp. 4-8).
7. World Bank Report (2023). "Digital Economy for Central Asia: Transforming SMEs for a Resilient Future". Washington, D.C.
8. Akhmedov, B. A. (2023). Improvement of the digital economy and its significance in higher education in tashkent region. Uzbek Scholar Journal, 12, 18-21.
9. Tokhirova, L. R. (2024). Features of using internet technology-testing students'knowledge in psychological and pedagogical literature. Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods, 2(5), 38-42.
10. Тожибоева, Г. Р., & Умарова, З. (2024). Проблема развития творческих способностей студентов в процессе обучения. Science and innovation, 3(Special Issue 18), 529-532.
11. UNCTAD (2022). "Digital Economy Report: Cross-border E-commerce and Digital Platforms in Developing Countries". Geneva: United Nations Publications.